

Czy Gdańsk jest polski?

19 września 2022

Nie ma żadnego traktatu międzynarodowego, który regulowałby kwestię przynależności Wolnego Miasta Gdańska do Polski. Konferencja w Poczdamie przyznała Polsce prawo administracji WMG do 1995 roku. Polska nie uregulowała tej kwestii na drodze traktatowej, czy to przez zaniedbanie czy też zdradę, podobnie jak nie uregulowała kwestii praw mniejszości polskiej w RFN. Przedstawiamy do waszej oceny interpelację poselską w tej sprawie z roku 2016 [1] oraz odpowiedź polskiego MSZ z roku 2017 [2].

Interpelacja poselska nr 8743

W 1939 roku III Rzesza dokonała aneksji Wolnego Miasta Gdańska. Dokonała także rozpoczęcia II wojny światowej atakiem na Polskę wraz ze swoim sojusznikiem ZSRR, realizując tzw. pakt Ribbentrop – Mołotow. Polska straciła terytorium, które było okupowane przez dwóch sojuszników i ich sojuszników. W 1941 roku doszło do ataku III Rzeszy na ZSRR.

Kolejne zmiany terytorialne związane m.in. z przesuwaniem się frontów doprowadziły do upadku III Rzeszy w 1945 roku i

bezwarunkowej kapitulacji III Rzeszy.

W związku z Traktatem Poczdamskim zawartym w 1945 roku oraz dekretem dot. Dz.U. 1945 nr 11 poz. 57 z dnia 30 marca 1945 r. o utworzeniu województwa gdańskiego i ustawą z 11 stycznia 1949 roku o scaleniu z polską administracją. Rzeczpospolita Polska przejęła pod tymczasową administrację tzw. Ziemie Odzyskane czyli Śląsk, Ziemię Lubuską, Pomorze Zachodnie ze Szczecinem (później).

Status tych ziem nie dotyczył terytorium Wolnego Miasta Gdańska, ponieważ państwo cesyjne czyli III Rzesza nie była w posiadaniu tej ziemi do sierpnia 1939 roku.

Rodzi się stąd problem dotyczący statusu ziem Wolnego Miasta Gdańska tym bardziej, że Układ Poczdamski wygasł 50 lat po podpisaniu tj. w 1995 roku.

Strona zjednoczonych Republiki Federalnej Niemiec od 1990 roku stała się sukcesorem trzech traktatów międzynarodowych tj. układu zawartego w Zgorzelcu między Niemiecką Republiką Demokratyczną a Polską Rzeczpospolitą Ludową z 1950 roku, układu między RFN a PRL z 1970 roku. W obu traktatach podkreślono ostateczność granicy na Odrze i Nysie łużyckiej. Znalazło to potwierdzenie w Układzie Paryskim z 1990 roku tzw. Konferencji 4+2+1 czego ostatecznie skutkiem było uznanie przez zjednoczone Niemcy tj. Republikę Federalną Niemiec a Rzeczpospolitą Polską ostateczności granicy na Odrze i Nysie łużyckiej z dnia 14 listopada 1990 roku.

Rodzi się problem terytorium Wolnego Miasta Gdańska, którego nie obejmowały w/w traktaty i umowy międzynarodowe. Sytuacja jest niestety bardzo niebezpieczna dla integralności Rzeczypospolitej Polskiej. Od 1947 roku istnieje w RFN tzw. Rada Gdańska chcąc uchodzić za sukcesora Senatu Wolnego Miasta Gdańska, a także „rząd WMG na uchodźstwie”. W latach 70-tych i 80-tych środowiska rewizjonistyczne w RFN zintensyfikowały działania międzynarodowe na organy

Organizacji Narodów Zjednoczonych na rzecz uznania ich za stronę w myśl prawa międzynarodowego oraz rozwiązania stanu faktycznego, które środowiska te definiują jako nielegalne posiadanie terytorium przez Rzeczpospolitą Polską.

Od 1995 roku następują silne naciski na restytucję istnienia Wolnego Miasta Gdańska jako podmiotu o specjalnym znaczeniu (nie w pełni suwerennego) do życia ze szkodą dla Polski. Władze polskie uznają w doktrynie prawa międzynarodowego, że terytorium Wolnego Miasta Gdańskiego jako terytorium niesuwerenne zostało zajęte de facto przez władze Polski w 1945 roku.

W prawie międzynarodowym istnieją dwa legalne sposoby na zmianę suwerena konkretnego terytorium – układ międzynarodowy lub derelikcja (porzucenie terytorium). Jak wiemy nielegalnym sposobem na pozyskanie terytorium jest debellacja, chyba że zostanie uznana traktatem i potwierdzona przez społeczność międzynarodową. Bezprawne i siłowe zmiany granic nie mogą być podstawą do roszczeń terytorialnych.

Tymczasem władze RP od 1995 roku nie zrobiły nic w sprawie zabezpieczenia polskiego interesu i terytorialnej integralności Rzeczypospolitej.

Opieramy się na ekspertyzie z 1975 roku prof. Skubiszewskiego o porzuceniu terytorium WMG. Jest także nie bez znaczenia sytuacja tożsama z miastem Kłajpedą i potencjalną analogią w sprawie przejęcia Prus Wschodnich przez ZSRR i przejęcia Kłajpedy przez Litewską Republikę Socjalistyczną, która z chwilą ogłoszenia niepodległości i rozpadu ZSRR w grudniu 1991 roku w tzw. Traktacie Białowieskim uzyskała to terytorium. Republika Litwy może mieć konflikt z państwem cesyjnym tj. Federacją Rosyjską. Może to wyznaczać kierunek współpracy między naszymi państwami tj. Rep. Litwy i Rzeczpospolitą Polską w sprawie wspólnego stanowiska.

W związku z tym na podstawie Konstytucji RP z 1997 roku, art.

115 i ustawy o wykonywaniu mandatu posła i senatora z 1996 roku, art. 14 ust. 1 pkt 7 i wprost wynikających z Regulaminu Sejmu RP art. 192, pozwolę sobie jako poseł na Sejm RP złożyć do Pana Ministra interpelację poselską.

Czy istnieje jakiekolwiek zagrożenie integralności terytorialnej Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie dawnego terytorium tzw. Wolnego Miasta Gdańska?

Czy od 1995 roku tj. wygaśnięcia Traktatów Poczdamskich status terytorium dawnego Wolnego Miasta Gdańska władze RP otrzymały jakikolwiek sygnał o próbie podważenia polskiej suwerenności i integralności ze strony samowładnych władz Wolnego Miasta Gdańska znajdujących się w Republice Federalnej Niemiec? Czy takie sygnały zostały zakomunikowane przez strony trzecie tj. inne państwa suwerenne czy to w kontaktach bilateralnych czy poprzez organizacje międzynarodowe np. ONZ, Radę Europy, OBWE, czy UNPO?

Jakie działania podejmuje rząd Polski i MSZ, aby potwierdzić przynależność terytorialną byłego Wolnego Miasta Gdańska w zakresie prawa międzynarodowego w ONZ i przekreślić bezzasadne roszczenia grup ludzi mieniących się przedstawicielami Wolnego Miasta Gdańska w RFN?

Jakie jest stanowisko Organizacji Narodów Zjednoczonych wobec sprawy dotyczącej prób podważania integralności Rzeczypospolitej Polskiej? Proszę o przedstawienie działania polskiej ambasady na próby rejestracji samowładnych władz Wolnego Miasta Gdańska w ONZ w zakresie działań dyplomatycznych i faktycznych.

Jakie działania podejmuje MSZ RP w sprawie istnienia na terytorium RFN organizacji jawnie dążących do naruszenia integralności terytorialnej Rzeczypospolitej Polskiej? Mając na uwadze, że RFN jest naszym sojusznikiem w NATO i Unii Europejskiej, a podstawą Traktatu Waszyngtońskiego jest wzajemne poszanowanie integralności terytorialnej członków

państw sygnatariuszy Rada Ministrów zamierza wystąpić do rządu Republiki Niemiec ws. działania na terytorium naszego sojusznika grup dążących do rozbicia integralności Rzeczypospolitej Polskiej?

Czy nie jest zasadne powołanie komisji sejmowej, w której składzie zasiadą parlamentarzyści oraz naukowcy prawnicy i historycy, którzy rozwiążą niezasadne żądania grupy rewizjonistów, jeśli obecny stan faktyczny nie zabezpiecza w pełni polskich interesów na terytorium woj. pomorskiego i miasta Gdańsk?

Czy w dokumencie kończącym istnienie Ligi Narodów z 1946 roku, kiedy organizacja ta kończyła swoje istnienie znajdują się dokumenty dotyczące w/w terytorium i jego przynależności do Rzeczypospolitej Polskiej? Czy zmiany te zostały zarejestrowane w ONZ?

Czy polskie służby specjalne dostrzegają zagrożenia i przeciwdziałają wieloletnim zaniedbaniom w zakresie uregulowania ostatecznego oraz bezsprzecznego potwierdzenia polskich praw do terytorium byłego Wolnego Miasta Gdańska, zarówno przez polski MSZ, jak władze samorządowe?

Z poważaniem

Tomasz Jaskóła

Poseł na Sejm RP VIII kadencji

Odpowiedź na interpelację nr 8743

Szanowny Panie Marszałku,

Odpowiadając na interpelację nr 8743 Pana Posła Tomasza Jaskóły w sprawie zagrożeń płynących z działania samowolnych „władz” byłego Wolnego Miasta Gdańska oraz podważania integralności terytorialnej Rzeczypospolitej Polskiej uprzejmie informuję, co następuje.

Wolne Miasto Gdańsk zostało utworzone na mocy Traktatu

Wersalskiego z 1919 roku. Nie było ono państwem, ale organizacją terytorialną zorganizowaną na wzór państwa, która nie miała suwerenności nad terytorium, które zajmowało. Takiej suwerenności nie miały też nad tym terytorium Niemcy, Polska czy Liga Narodów. Wolne Miasto Gdańsk było obszarem zależnym od Polski i Ligi Narodów, ale posiadane przez te podmioty uprawnienia wobec Gdańska nie były na tyle szerokie, aby można było stwierdzić, że Polska i Liga Narodów sprawowały koimperium nad Wolnym Miastem.

Likwidacja Wolnego Miasta Gdańska nie nastąpiła na podstawie traktatu pokojowego, ale w inny sposób zgodny z prawem międzynarodowym. W dniu 27 marca 1945 roku obszar ten został uwolniony od okupanta niemieckiego, a Armia Czerwona przekazała władzę cywilną nad tym terytorium w ręce polskie. Rada Ministrów dekretem z dnia 30 marca 1945 roku utworzyła województwo gdańskie, w skład którego weszło „w całości terytorium byłego Wolnego Miasta Gdańska, prawo obowiązujące dotąd na tym terytorium utraciło moc, a w jego miejsce weszło prawo obowiązujące na pozostałej części województwa gdańskiego”.

Wcielenie tego terytorium do Polski miało miejsce w drodze przyłączenia opuszczonych ziem, a nie w drodze aneksji (nie mogła ona mieć miejsce w przypadku tworu nie będącego państwem).

W części IX uchwał Konferencji Poczdamskiej, która odbyła się w dniach 17 lipca – 2 sierpnia 1945 roku wskazuje się, że “trzej szefowie rządów zgadzają się, że były terytoria niemieckie opisane w tych uchwałach pozostają pod zarządem państwa polskiego i dla tych celów nie będą uważane za część radzieckiej strefy okupacyjnej w Niemczech”.

Z uchwał Konferencji Poczdamskiej można wywnioskować, że zwycięskie mocarstwa nie planowały restytucji Gdańska jako Wolnego Miasta lub w innej formie jako odrębnej jednostki prawnej.

Liga Narodów nie protestowała wobec wydania dekretu Rady Ministrów z 30 marca 1945 roku, nie wyraziła woli restytucji Wolnego Miasta Gdańska, ani przywrócenia swoich kompetencji wynikających z Traktatu Wersalskiego.

Na mocy rezolucji Zgromadzenia Ligi Narodów z dnia 18 kwietnia 1946 roku uległa ona rozwiązaniu, a jej kompetencje dotyczące Wolnego Miasta Gdańska wynikające z Traktatu Wersalskiego nie przeszły na ONZ albo na inną organizację w drodze sukcesji. Kompetencje te wygasły i Polska nie miała już żadnych zobowiązań wobec organizacji międzynarodowej w odniesieniu do Gdańska.

Uchwały Konferencji Poczdamskiej zakładały, że ostateczne ustalenie zachodniej i północnej granicy Polski nastąpi w ramach konferencji pokojowej, której zorganizowanie w przyszłości przewidywały wielkie mocarstwa. Z uwagi jednak na rozwój sytuacji międzynarodowej po II wojnie światowej, a zwłaszcza ze względu na okres "zimnej wojny", który rozpoczął się niedługo po zakończeniu Konferencji Poczdamskiej, konferencja pokojowa nie odbyła się.

Należy również wskazać na zobowiązania zaciągnięte przez RFN w układach z 1970 roku z ZSRR i z PRL, w tym zobowiązanie do „nieograniczonego poszanowania integralności terytorialnej wszystkich państw w Europie w ich obecnych granicach”, stwierdzenie, że granice tych państw, w ich aktualnym przebiegu są „nienaruszalne – obecnie i w przyszłości” (art. 3 Układu z ZSRR), potwierdzenie przez RFN nienaruszalności „istniejących granic” PRL, „teraz i w przyszłości”, na koniec zobowiązanie do „bezwzględnego poszanowania (...) integralności terytorialnej „PRL (art.1 ust. 2 Układu z PRL).

Z postanowień tych układów wynika, że Rząd RFN nie kwestionuje władztwa polskiego na terytorium b. Wolnego Miasta Gdańska. Wraz z zawarciem Traktatu 2+4 ta kwestia została przez sygnatariuszy, w tym przez RFN, uznana za rozwiązaną.

Należy podkreślić, że nie można mówić o zagrożeniu suwerenności terytorialnej RP w odniesieniu do kwestii b. Wolnego Miasta Gdańska. Potwierdzeniem prawa Polski do obszaru b. Wolnego Miasta Gdańska jest także wykonywanie w sposób efektywny i nieprzerwany zwierzchnictwa terytorialnego przez Polskę od 1945 roku z zamiarem, wskazanym wyraźnie w Konstytucji PRL z 1952 roku, aby ziemie zachodnie (w tym rozumieniu również Gdańsk) na wieczne czasy powróciły do Polski.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych we współpracy z polskimi placówkami dyplomatycznymi stale monitoruje w RFN przestrzeń publiczną, w kontekście ewentualnej działalności grup i jednostek, która mogłaby zostać odczytana jako zagrażająca integralności i interesom państwa polskiego.

Rada Gdańszczan (niem. Rat der Danziger) jest tworem nieznanym MSZ ani niemieckim urzędom, które nie spotkały się np. z prośbą o wsparcie (finansowe lub polityczne) czy z ofertą jakiegokolwiek współpracy. Przypadek Rady Gdańszczan, uzurpujacej sobie prawo do przedstawiania siebie jako reprezentanta Wolnego Miasta Gdańska „na uchodźstwie” i twierdzącej, że Wolne Miasto Gdańsk nadal istnieje de iure w kształcie sprzed wcielenia do III Rzeszy i późniejszego przyznania go Polsce, a jego członkowie są nadal obywatelami Wolnego Miasta Gdańska w ówczesnym kształcie, traktować należy jako zjawisko marginalne, pozbawione jakiegokolwiek znaczenia, o minimalnym zasięgu oddziaływania.

Najprawdopodobniej istniały lub nadal mogą istnieć – poza Radą Gdańszczan – inne bardzo drobne organizacje, mogące głosić podobne hasła (istnienie Wolnego Miasta Gdańska w formie prawnej sprzed 1 września 1939 r.), jednak poglądy takie nie znajdują w Niemczech żadnego politycznego wsparcia, brak także śladów, aby zabiegano o ich propagowanie, czy pozyskanie poparcia dla nich.

Z wyrazami poważania,

Z upoważnienia Ministra Spraw Zagranicznych
Jan Dziedziczak
Sekretarz Stanu

Zdjęcie: [lino9999](#) (CC0)

Źródło: [Goniec.net](#)

Przypisy

[1] Interpelacja nr 8743 do ministra spraw zagranicznych w sprawie zagrożeń płynących z działania samowładnych „władz” byłego Wolnego Miasta Gdańska oraz podważania integralności terytorialnej Rzeczypospolitej Polskiej. Zgłaszający: Tomasz Jaskóła (Kukiz 15). Data wpływu: 15.12.2016 r. Częstochowa, dnia 16 grudnia 2016 roku.

[2] Odpowiedź na interpelację nr 8743 w sprawie zagrożeń płynących z działania samowładnych „władz” byłego Wolnego Miasta Gdańska oraz podważania integralności terytorialnej Rzeczypospolitej Polskiej. Odpowiadający: sekretarz stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych Jan Dziedziczak. Warszawa, 26.01.2017 r.